

УДК 351

Філоненко О. А.,

здобувач Академії муніципального управління

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Встановлено, що політика пенсійного забезпечення є основною складовою соціальної політики держави. Реалізацію державної політики в цій сфері здійснює Міністерство соціальної політики України, Пенсійний фонд України та недержавні пенсійні фонди, а сам обіг пенсійних коштів здійснюється через банківські установи та мережу установ зв'язку.

Соціальна політика та соціальна сфера сьогодні характеризуються тим, що вони формуються в умовах історичних процесів повного відновлення держави і суспільства. Пасивність, неорганізованість, соціальна безконструктивність можуть стати, іноді й стають підґрунтям для перекосів соціальної політики у бік безконтрольних дій влади.

Встановлено, що для прийняття управлінських рішень щодо пенсійних систем важливо створити тимчасову державну структуру, яка оцінювала б сучасні параметри пенсійного забезпечення й прогнозувала результати що виникнуть при їх зміні.

Ключові слова: напрями забезпечення, державне регулювання, пенсійна система, прийняття управлінських рішень.

Філоненко А. А.,

соискатель Академии муниципального управления

НАПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ

Аннотация. Установлено, что политика пенсионного обеспечения является основной составляющей социальной политики государства. Реализацию государственной политики в этой сфере осуществляет Министерство социальной политики Украины, Пенсионный фонд Украины и негосударственные пенсионные фонды, а сам оборот пенсионных средств осуществляется через банковские учреждения и сеть учреждений связи.

Социальная политика и социальная сфера сегодня характеризуются тем, что они формируются в условиях исторических процессов полного восстановления государства и общества. Пассивность, неорганизованность, социальная безконструктивность могут стать, иногда и становятся основой для перекосов социальной политики в сторону бесконтрольных действий власти.

Установлено, что для принятия управленческих решений по пенсионным систем важно создать временную государственную структуру, которая оценивала бы современные параметры пенсионного обеспечения и прогнозировала результаты возникшие при их изменении.

Ключевые слова: направления обеспечения, государственное регулирование, пенсионная система, принятие управленческих решений.

Filonenko Oksana,

Competitor Academy of Municipal Management

DIRECTIONS STATE REGULATION PENSION SYSTEM

Abstract. The complex of events in the system of financing the pension fund is insufficient, and the situation in this area remains tense. For pension fund market conditions as the main subject of the PAYG system is unable to provide the citizens an adequate replacement pension earnings, lost them due to old age and prevent poverty among the elderly.

The existence of an effective system of funding pensions that would decide most of the above problems through the establishment along with the pension system in the form of mandatory funded pension fund and voluntary funded systems, which constitute the foundation pension funds and pension funds.

Development and implementation of new approaches to the management of the Pension Fund and its resources is one of the main conditions for improving the living standards of a large part of the population and solve many social and economic problems.

Another rather important disadvantage in the retirement fund is no single software that is certainly difficult to work with data and requires their constant consolidation of various departments in a single database at the end of the accounting period. Creating a single software will prevent this process and to optimize the use of financial and human resources of the fund.

Now there is some duplication of social security funds. To avoid this phenomenon, we propose to introduce economic incentives for later retirement of getting people through progressive increase in pension for each year of work beyond retirement age. This will remove the burden of the pension fund, which is caused by the relatively high rate of growth in the number of pensioners in Ukraine.

Also very important is the issue of clear and transparent control over the activities of the Pension Fund and the functioning of the system. Therefore, it is necessary to create mechanisms for reliable control of society and the functioning of the state pension system.

Keywords: Areas of provision, government regulation, the pension system, making management decisions.

Вступ. Державне управління пенсійним забезпеченням на всіх рівнях влади є складною і комплексною системою. Комплексна система соціальної політики – діяльність держави, суспільства за узгодженням інтересів різних соціальних груп і соціально-територіальних спільнот у сфері виробництва, розподілу і споживання. Для стабільного та ефективного функціонування пенсійної системи держава ставить перед собою завдання контролювати та розвивати її.

Отже, пенсійне забезпечення в Україні є державною системою, яка є основною складовою системи соціального захисту населення. У системі з пенсійного забезпечення, першорядне місце посідають органи законодавчої і виконавчої влади. Вони відіграють провідну роль у керівництві всією системою соціального захисту України.

Значний науковий внесок у формування та становлення національної пенсійної системи зробили О. Біліна, М. Бойко, В. Колбун, А. Нечай, які у своїх працях досліджували функціонування трирівневої пенсійної системи

в Україні. Питання необхідності впровадження пенсійної реформи та розгляд її результатів були предметом наукових розвідок учених, таких як Л. Батченка, М. Доліні, В. Возницької, О. Гашинського, І. Гнибіденка, С. Каченка, Е. Лібанової, А. Непокульчицького. Дослідженням питання розгляду особливостей діяльності системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні займаються О. Амосов, А. Бахмач, О. Бачинська, Г. Білецька, О. Білик, Н. Версаль, Ю. Вітка, К. Грем'яцька, О. Кравчук, Ю. Мороз, Р. Рак. Вони вивчають досвід зарубіжних держав, аналізують нормативно-правову базу створення недержавних пенсійних фондів. Серед відомих фахівців, які внесли вагомий внесок у розв'язання проблем пенсійного забезпечення слід відзначити М. Вінера, Н. Горюка, К. Єфименка, О. Загвойську, А. Загороднього, Л. Пилипенка, О. Казака, П. Матвієнка, О. Мельник.

Аналіз чинних нормативно-правових актів, сучасних монографічних праць та наукових публікацій з питань теорії та практики державного регулювання системи пенсійного забезпечення свідчить про фрагментарність досліджень пенсійної сфери.

Постановка завдання. Визначити ефективність політики пенсійного забезпечення як складової соціальної політики держави. Охарактеризувати соціальну політику та соціальну сферу. Розробити напрями забезпечення державного регулювання пенсійної системи.

Результати. Вищим органом законодавчої влади є Верховна Рада України – орган загальної компетенції. Вона відповідно до Конституції України приймає закони про форми і види пенсійного забезпечення, затверджує основні джерела його фінансування та витрати з Державного бюджету на ці цілі, визначає розмір обов'язкових страхових внесків тощо [1, с. 101].

Вищим органом у системі виконавчої влади є Кабінет Міністрів України. До його компетенції належать питання, пов'язані з реалізацією та виконанням законодавства з пенсійного забезпечення. Кабінет Міністрів видає підзаконні нормативні акти з питань здійснення пенсійного забезпечення, щороку подає на затвердження Верховної Ради Державний бюджет, складовою якого є витрати на пенсійне забезпечення, вживає заходів до виконання Державного бюджету, затверджує бюджет Пенсійного фонду України тощо [1, с. 274].

Одним із центральних органів державної виконавчої влади, що здійснює функції управління соціальним забезпеченням у країні, є підвідомче Кабінету Міністрів України Міністерство соціальної політики України. Це міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері пенсійного забезпечення. Через систему підпорядкованих йому органів Міністерство забезпечує реалізацію права громадян на соціальний

захист шляхом своєчасного та адресного надання соціальної підтримки, в тому числі державної допомоги малозабезпеченим громадянам, у разі втрати працездатності, досягнення пенсійного віку; здійснення державного нагляду за діяльністю фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та контролю за додержанням вимог законодавства під час призначення та виплати пенсій.

На Міністерство соціальної політики України у сфері пенсійного забезпечення покладені такі функції, як: здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування та за додержанням вимог законодавства щодо призначення і виплати пенсій у солідарній системі, взаємодії Пенсійного фонду України з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування; організація роботи органів соціального захисту населення, пов'язаної з перевітками правильності призначення та виплати пенсій органами Пенсійного фонду України, взаємодія з центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами і організаціями з питань застосування списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість у яких дає право на пільгове пенсійне забезпечення; організація та координація в межах своєї компетенції роботи з підготовки нормативно-правової бази з питань пенсійної реформи; виконання інших функцій, що впливають з покладених на нього завдань [2, с. 17].

Безперечно, коло повноважень Міністерства досить широке, але більшість із них Міністерство соціальної політики України виконує через систему обласних, міських, районних, районних в містах управлінь соціального захисту населення, що входять до складу відповідних місцевих державних адміністрацій за принципом подвійного підпорядкування.

Так, відповідно до Типового положення про головне управління праці та соціального захисту населення обласної, Київської міської державної адміністрації і управління праці та соціального захисту населення Севастопольської міської державної адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2000 р., управління у сфері пенсійного забезпечення здійснює такі функції: організовує роботу, пов'язану з пенсійним страхуванням громадян (після передачі функцій призначення та виплати пенсій Пенсійному фонду здійснює контроль за їх призначенням та виплатою); надає практичну, консультаційно-правову та організаційно-методичну допомогу; сприяє створенню єдиного автоматизованого банку даних персоніфікованого обліку в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, розвитку недержавних систем пенсійного забезпечення, впровадженню та розвитку багаторівневої пенсійної системи; разом з органами Пенсійного фонду сприяє забезпеченню відшкодування

підприємствами витрат на виплату пенсій, призначених у зв'язку з трудовим каліцтвом або професійним захворюванням працівників; організовує через засоби масової інформації роз'яснення нормативно-правових актів про працю, охорону праці, зайнятість, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, пенсійне забезпечення, соціальний захист та обслуговування населення [3, с. 298].

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, що здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Він є самоврядною неприбутковою організацією і здійснює свою діяльність на підставі статуту, який затверджується його правлінням. Статусу юридичної особи набуває з дня реєстрації статуту в спеціально уповноваженому органі виконавчої влади. Діяльність Пенсійного фонду України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України.

Управління Пенсійним фондом здійснюється на основі паритетності представниками держави, застрахованих осіб і роботодавців. Вищим органом управління Пенсійного фонду є правління, до складу якого входять по п'ять представників від держави, застрахованих осіб і роботодавців. Представники від держави призначаються і відкликаються Кабінетом Міністрів України, а представники від застрахованих осіб та роботодавців обираються і відкликаються сторонами самостійно [4, с. 19].

Виконавчим органом правління Пенсійного фонду є виконавча дирекція Пенсійного фонду та її територіальні органи. Виконавча дирекція Пенсійного фонду є постійно діючим виконавчим органом, організовує та забезпечує виконання рішень правління, діє від імені Пенсійного фонду в межах та в порядку, що визначаються його статутом та Положенням про виконавчу дирекцію Пенсійного фонду, підзвітна правлінню Пенсійного фонду та разом з територіальними органами забезпечує виконання рішень правління Пенсійного фонду.

Територіальними органами виконавчої дирекції Пенсійного фонду є головні управління Пенсійного фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, управління Пенсійного фонду в районах, містах, районах у містах.

З метою здійснення контролю за виконанням Пенсійним фондом законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, статутних завдань та цільового використання коштів Пенсійного фонду створюється Наглядова рада Пенсійного фонду.

Незважаючи на досить значні внески до Пенсійного фонду України коштів катастрофічно не вистачає. Дефіциту ПФУ не уникнути й тому доведеться, як і в попередні роки, покривати його за рахунок коштів державного бюджету. Зважаючи на це, на нашу думку, неможливість забезпечити самоокупну діяльність фонду є надзвичайно великою

проблемою і поряд із доволі великими внесками потрібно змінювати сам принцип організації діяльності ПФУ у напрямі скорочення витрат фонду та вирівнювання пенсійних виплат для різних верств населення.

Комплекс проведених заходів у системі фінансування ПФУ недостатній, і ситуація в цій сфері залишається напруженою. За ринкових умов Пенсійний фонд як головний суб'єкт солідарної пенсійної системи неспроможний забезпечити громадянам адекватного заміщення пенсією заробітку, втраченого ними в зв'язку зі старістю, та запобігати бідності серед людей похилого віку.

Існування ефективної системи фінансування пенсійного забезпечення, яка б вирішувала більшість наведених вище проблем, можливе за умови створення поряд із солідарною пенсійною системою у формі ПФУ обов'язкової накопичувальної і добровільної накопичувальної систем, основу яких становитимуть Накопичувальний пенсійний фонд та недержавні пенсійні фонди.

Розробка і впровадження у практику нових підходів до управління Пенсійним фондом та його ресурсами є однією з головних умов підвищення життєвого рівня значної частини населення країни та розв'язання багатьох соціально-економічних проблем.

Ще одним досить вагомим недоліком в роботі ПФУ є відсутність єдиного програмного забезпечення, що безумовно ускладнює роботу з даними і вимагає їх постійної консолідації різними відділами в єдину базу даних в кінці облікового періоду. Створення єдиного програмного забезпечення дозволить уникнути цієї процедури і оптимізувати використання фінансових і трудових ресурсів фонду.

Зараз спостерігається дублювання функцій окремих фондів соціального страхування. З метою уникнення цього явища ми пропонуємо запровадити економічні стимули для пізнішого виходу людей на пенсію шляхом прогресивного підвищення розміру пенсії за кожен рік праці після досягнення пенсійного віку. Це дозволить зняти навантаження з Пенсійного фонду, яке зумовлене досить високими темпами зростання кількості пенсіонерів в Україні.

Також досить актуальним є питання чіткого і прозорого контролю за діяльністю органів Пенсійного фонду і функціонуванням пенсійної системи. Тому необхідно створити механізми надійного контролю суспільства й держави за функціонуванням пенсійної системи. Важливою складовою успішного і повноцінного функціонування пенсійної системи є її інформаційне забезпечення. Ми переконані, що система інформування, роз'яснення сенсу проведених реформ має стати основною ланкою в процесі перетворень пенсійної системи.

Необхідно забезпечити звільнення Пенсійного фонду від невластивих йому функцій. Зокрема, передати недержавним пенсійним

фондам функції з пенсійного страхування працівників тих галузей, які на сьогодні мають пільги при призначенні пенсій. Потрібно впровадити накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, провести модернізацію матеріально-технічної бази.

Звичайно, ці заходи будуть ефективними за умови забезпечення професійного росту і кваліфікації працівників Фонду, підвищення дисципліни і якості роботи. Тому, саме роботі з кадрами, підвищенню їх професійного рівня необхідно надалі приділяти особливу увагу. Для цього необхідно продовжити практику навчання молоді у вищих навчальних закладах за направленнями Пенсійного фонду та змінити підхід до продовження роботи кваліфікованих досвідчених кадрів пенсійного віку.

Врахування всіх недоліків і вад системи пенсійного забезпечення України та їх вирішення дасть змогу сформувати розвинений ринок послуг з цього виду страхування. Отже, позитивними результатами у покращенні пенсійного забезпечення України має стати досягнення таких результатів: забезпечення фінансової стійкості та стабільності у сфері пенсійного страхування; зменшення кількості пільговиків; підвищення рівня життя пенсіонерів та впевненості у соціальному забезпеченні; зменшення пенсійного навантаження роботодавців; створення результативної системи управління пенсійними грошовими потоками; заохочення громадян до заощаджень на старість; встановлення чіткого законодавства.

За умови здійснення вище названих заходів пенсійне забезпечення в поєднанні із соціальною допомогою сформують набагато надійнішу систему захисту від бідності, ніж та, яка існує сьогодні. Проте, якщо зміни буде запроваджено тільки в пенсійній системі, то виявлені проблеми навряд чи вдасться усунути. Пенсійна реформа має стати складовою частиною комплексної програми економічних і фінансових перетворень.

Найважливіші елементи вдосконалень в адміністративній структурі в контексті України включають збирання внесків і розпорядження цими грошима у прозорий спосіб. Отже, ПФУ повинен зосередитися на формуванні довіри населення до його діяльності, зокрема шляхом забезпечення прозорості розподілу коштів Фонду, а також шляхом підвищення рівня професіоналізму його персоналу, особливо на регіональному та місцевому рівнях. Покращення управління Пенсійним фондом можна також очікувати завдяки уніфікації різних пенсійних схем, що існують в Україні.

Для формування обов'язкової накопичувальної системи пенсійного забезпечення створюється Накопичувальний пенсійний фонд. Це – цільовий позабюджетний фонд, що акумулює страхові внески застрахованих осіб, які обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках, з метою інвестування та одержання доходів на користь

застрахованих осіб. Адміністративне управління Накопичувальним пенсійним фондом здійснює виконавча дирекція ПФУ. Вона здійснює матеріально-технічне забезпечення роботи Ради Накопичувального фонду, буде подавати на затвердження Ради Накопичувального фонду проекти основних напрямів інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального фонду укладатиме за рішенням Ради Накопичувального фонду договори з радником з інвестиційних питань компаніями з управління активами, зберігачем та аудитором Накопичувального фонду. Однією з найважливіших функцій виконавчої дирекції Пенсійного фонду буде ведення обліку та своєчасне внесення відомостей про застраховану особу і стан її пенсійних активів на накопичувальному пенсійному рахунку.

Для координації діяльності накопичувальної системи потрібно створити Раду Накопичувального фонду, до якої входитимуть 14 осіб, призначених на пропорційній основі Президентом та Верховною Радою України та які здійснюватимуть свої повноваження на громадських засадах. До повноважень Ради Накопичувального фонду віднесено затвердження основних напрямів інвестиційної політики та нормативів інвестування коштів Накопичувального пенсійного фонду, затвердження розподілу обсягів пенсійних коштів між компаніями з управління активами.

Рада Накопичувального пенсійного фонду обиратиме за конкурсом компанії з управління активами, зберігача, аудитора, які обслуговуватимуть Накопичувальний пенсійний фонд.

Управління пенсійними активами здійснюється компаніями з управління активами, визначеними Радою Накопичувального фонду за результатами тендера, з якими Пенсійним фондом укладені договори.

Відтак, створення єдиного пенсійного Накопичувального фонду – це створення монополіста в наданні послуг із загальнообов'язкового пенсійного накопичувального страхування. І навіть громадський характер управління таким Накопичувальним фондом через Раду Накопичувального фонду не нівелює монополізму в наданні послуг.

Вибір постачальників послуг (управління пенсійними активами та їх зберігання) за тендерними процедурами не усуватиме недоліків монопольного становища Накопичувального фонду. Це, по-перше, стосується все тієї ж якості послуг, яку не в змозі врахувати жодні тендерні вимоги, адже послуги – продукт не серійний, а індивідуалізований. Постачальники послуг можуть надавати їх іншим організаціям з високою якістю, тому що вони погоджуються на високі тарифи послуг, а Накопичувальному фонду, який вимагає низьких тарифів, послуги надаватимуться зовсім іншої якості. По-друге, сьогодні вся країна

спостерігає за проблемами із тендерними закупівлями за державні кошти. Лунають звинувачення в корупції, завищенні закупівельних цін тощо.

Висновки. Отже, створення монопольного надавача послуг із накопичувального пенсійного страхування у вигляді спеціального Накопичувального фонду без вирішення проблеми гарантування накопичень, по-перше, вимагатиме суттєвих державних видатків, по-друге, спричинить до всіх суспільно-негативних наслідків, що впливають із його монопольного становища.

Питання про спрямування коштів другого рівня до недержавних пенсійних фондів має вирішуватись з урахуванням того, чи відповідає діяльність на третьому рівні міжнародним стандартам з таких питань, як інвестування пенсійних коштів, облік коштів, звітність, розкриття інформації, нагляд та контроль, здійснення пенсійних виплат, а також дотримання загальних принципів: прозорості, чесності, справедливості.

Список використаних джерел:

1. Зайчук Б. О. Система пенсійного забезпечення сьогодні і завтра: коментар застосування закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» / Б. О. Зайчук, В. С. Никитенко, В. І. Семендяєва. - К. : «Формат» ВПД, 2004. - 352 с.
2. Захара Т. На захист пенсійних накопичень / Т. Захара // Вісник Пенсійного фонду України. - 2009. - № 11. - С. 18-19.
3. Казак О. Порівняльна характеристика суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення в сучасних умовах / О. Казак // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб. наук. праць / ДонДУУ, - Донецьк, 2010. - Т. XI. Серія «Економіка». - вип. 165) - С. 286-298.
4. Кір'ян Т. Підвищення стимулюючої ролі пенсійної системи / Т. Кір'ян, Н. Михайленко // Україна: аспекти праці. - 2008. - № 8. - С. 15-20.

References:

1. Zaychuk, B.A. (2004) Pension system today and tomorrow: Commentary of the Law of Ukraine "On Mandatory State Pension Insurance" , "Format" VPD, Kyiv, Ukraine.
2. Zahara, T. (2009) In defense of pension savings , Journal of the Pension Fund of Ukraine, vol 11, P. 18-19.
3. Kazak, A. (2010) Comparative characteristics of the scheme as under current conditions , Development of financial methods of state of the national economy: Coll. sciences. works / DonDUU - Donetsk, Ukraine, vol. 165, P. 286-298.
4. Kir'yan, T. (2008) Increased incentive role of pensions , Ukraine: Aspects of labor, vol. 8, P. 15-20.

Рецензент: Жовнірчик Я.Ф., д.держ.упр., доцент